

TVÅ NYFUNNA UPPSALABILDER

Av NILS SUNDQUIST

Under de senaste åren har ett intensivt inventeringsarbete utförts för att förteckna alla Uppsalabilder från tiden före fotokonstens genombrott strax efter mitten av 1800-talet. Denna bildinventering har utförts jämsides med den pågående topografiska och byggnadshistoriska undersökningen av Uppsala. Vår tanke är att i ett blivande stadsmuseum kunna visa en så vitt möjligt komplett samling bildframställningar från den äldre staden.

Den största samlingen Uppsalabilder torde befinna sig å Uppsala universitetsbiblioteks planschavdelning. Beståndet omfattar både 1600-tals-, 1700-tals- och 1800-talsbilder. En värdefull samling är också den s. k. Beijnoffska samlingen hos Upplands konstförening. Möjligt är dock att de flesta Uppsalabilderna befinna sig i privat ägo. Det har nämligen vid inventeringsarbetet visat sig att numerären Uppsalabilder är ganska stor i enskilda samlingar. Här må endast nämnas direktör Henrik Svanfeldts samling. I årsboken UPPLAND 1944 lämnade Marita Lindgren-Fridell en förhållandevis fyllig redogörelse för Uppsalabilder från skilda tider i sin uppsats »Uppsala genom konstnärsögon». Förarbetet härtill hade gjorts i samband med den utställning »Upland i konsten före 1900», som Upplands konstförening arrangerade 1943.

För kort tid sedan kom det till vår kännedom att några förut okända Uppsalabilder skulle befinna sig i en Uppsalabos, köpman Seth Brundins, ägo. De hade uppmärksammats av Henrik Svanfeldt. Med stort tillmötesgående ställde hr Brundin bilderna till vårt förfogande för undersökning och det är härom jag ville meddela några rader. Så vitt jag vet har bilderna

Bild 1. Uppsala från söder. Målning 1851 av FRANZ ALEXANDER BERGGREN (1815—1855).

tidigare ej uppmärksamrats av forskningen. De ha ej heller tidigare varit publicerade.

Båda bilderna, som utgöra stadsvyer från söder och väster, äro målade med vattenfärger å förhållandevis tunt papper. Storleken är hos båda i det närmaste lika, eller 25×59 cm. Då bilderna sannolikt redan från början varit inglasade befinna de sig i gott skick. Färgerna i den mörkt hållna färgskalan äro mycket distinkta. Båda bilderna uppvisa samma manér och det är så gott som säkert att de utförts av samma hand. Den ena bilden, den som visar staden från södra sidan, bild 1, är signerad med helt namn och årtal. Mot vänstra nederkanten står med skrivstil »(?) Berggren Pinx. 1851». Namnet Berggren föregås av några initialer, som äro mycket svårtydda. Namnet är en namnteckning och skrivarens sätt att återge sina förnamns initialer är så »konstlat» att de ej låta särskilja sig med säkerhet. Målningens baksida stöder sig mot en träskiva och på denna står med skrivstil: »Upsala från Södra sidan. Tecknat efter Naturen af (?) Berggren 18¹³/₈ 51». Målningen synes sålunda vara utförd 13 aug. 1851 av en person vid namn Berggren, men då även den senare namnteckningen icke ger större tolkningsmöjligheter vad förnamns-

initialerna beträffar, måste identifieringen av konstnären lösas med hjälp av andra källor.

Den andra bilden, som visar staden från väster, bild 2, är också signerad. Här inskränker sig dock signaturen till några bokstäver, som sannolikt äro att tolka som begynnelsebokstäver å konstnärens för- och efternamn, åtföljda av årtal. I sin helhet har signaturen följande utseende: »F. F. A B 1851 Pinx». Det ser snarast ut som om konstnärens namn vore F. F. A. Berggren. (Det bör dock antecknas att bokstäverna A och B icke har någon punkt efter sig.)

En förträfflig källa för identifiering av Uppsalanamn från 1700-talet till 1800-talet är S. A. HÄGGs »Beskrifning öfver Upsala Kyrkogård», utgiven i Uppsala 1886. I förteckningen öfver på Uppsala kyrkogård jordade finna vi två personer med namnet Berggren, nämligen:

Berggren, Carl Fredrik, Målareålderman. Född i Upsala den 26 September 1762. Borgare som Tapetmålare den 2 December 1795. Död den 28 December 1838, 76 år gammal. Sonen:

Franz Alexander Berggren. Född i Upsala den 10 Februari 1815. Borgare som Målare den 24 Januari 1844. Död den 29 April 1855, 40 år gammal. Han var en allmänt aktad och i sitt yrke insigtsfull och skicklig person. — —»

Med till visshet gränsande sannolikhet ha vi i *Franz Alexander Berggren* återfunnit den konstnär, som utfört de båda här behandlade Uppsalavyverna. De svårtydda förnamnsinitialerna kunna väl tolkas som F och A. Initialraden »F. F. A B» på den andra målningen innehåller ett F för mycket, men det första F:et kan möjligen tyda på ännu ett förnamn med denna begynnelsebokstav eller att konstnären med denna bokstav avser »Fecit». Hans tillägg »Pinx». blir dock under sådana förhållanden litet onödigt. Övriga förhållanden äro ju dock så tungt vägande till förmån för målaren F. A. Berggren att en inadvertens i initialsignaturen icke förmår uppväga dem. När nu »målardynastien» Berggren upptäckts skall det måhända bli oss lättare att få fram ytterligare Berggren-målningar.

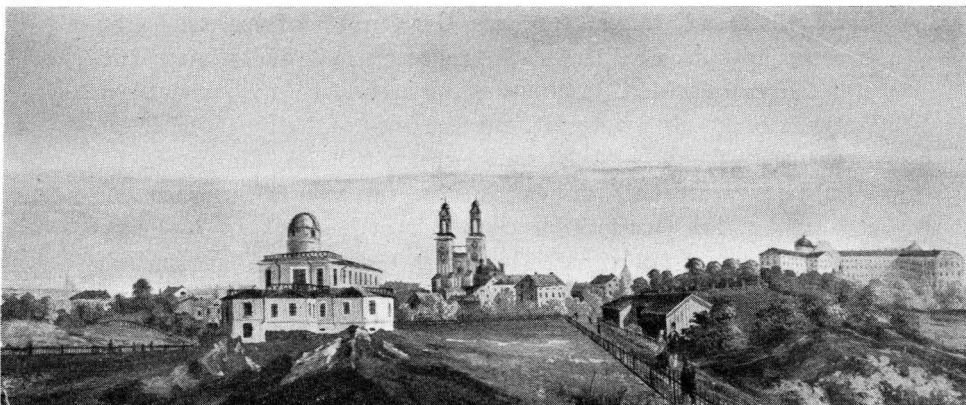

Bild 2. Uppsala från väster. Målning 1851 av FRANZ ALEXANDER BERGGREN.

Bilderna kunna icke sägas vara av högre konstnärligt värde. De äro dock friskt gjorda. Teckningen är åtskilligt valhänt men i färg äga bilderna en viss omedelbarhet. Bildernas värde ur topografisk-kulturhistorisk synpunkt är obestridligt.

Den första bilden, staden från söder, visar den kända stads-silhuetten med slottet och domkyrkan i deras Hårlemanska skrudar starkt dominerande. Slottsbacken framträder så gott som ren från vegetation. Bilden ger ett starkt intryck av hur ståtligt slottsanläggningen skulle framträda om åsen återgäves sin rena form. Sydöstra tornet, uppfört åren strax före 1820 efter GUSTAF AF SILLÉNS år 1815 daterade ritningar, omges ännu av den kring tornet slutna fångrastgården, det yttre tecknet på att detta torn var länets fängelse. Detsamma avlöstes i början av 1860-talet av det nuvarande fängelset och i samband därmed borttogs rastgården. Längst t. h. ses den nyanlagda restauranten Fördärvet, senare benämnd Flustret, från början i blygsammare format än vad vi nu äro vana att se.

Den andra bilden, staden sedd från väster, uppvisar en aspekt, som är mycket sällsynt i den äldre Uppsalaskildringen. Konstnären har stått någonstans väster om Enköpingsvägen i höjd med de s. k. Rackarbergen. I centrum ser man domkyr-

kans västfasad, längst t. h. ses Carolina Rediviva med dess kraftiga trapphus bakifrån och längre därbakom slottets gårds-sida. Den på bilden dominerande byggnaden är dock det nya Astronomiska observatoriet, uppfört åren omkring 1850. Byggnaden var sålunda alldeles ny då bilden tillkom. Universitetets gamla observatorium, det Celsiusska, var som bekant inrymt i det snedställda Oratio Obliqua vid Svartbäcksgatan 7. I bakgrunden längst till vänster skymtar Vaksala kyrkas spetsiga torn.

Bildernas ägare hr Brundin meddelar att han ärvt dem efter sin morfar, skolläraren och organisten i Danmarks socken Erik Axel Lindgren, född i Uppsala o. 1805 och död där o. 1897. Hr Brundin säger sig dock aldrig ha hört på vilket sätt bilderna kommit i hans morfars ägo eller vem deras konstnär är. Författaren till dessa rader vill härmed efterlysa ytterligare bilder av den nyupptäckte Uppsalamålaren Franz Alexander Berggren. Meddelanden mottagas tacksamt å Upplands fornminnesförening. Självfallet äro vi också tacksamma för meddelanden om andra Uppsalabilder i privat ägo.